

SELÂHADDİN SÂKİB

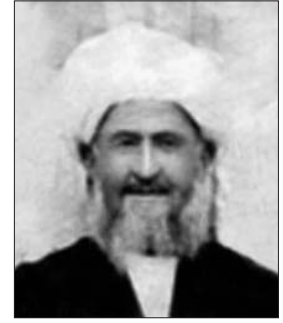
(1838-1910)

Orta Asyalı
Nakşibendî-Müceddidî şeyhi.

Bugün Kırgızistan sınırları içinde bulunan Oş (Üş) şehrinde doğdu. Özbek bir ailenin çocuğudur. Bazı kaynaklarda 1843'te doğduğu kaydedilirse de mezar taşında doğum tarihi olarak 1838 yazılmıştır. Babası Muhammed Sirâceddin, dedesi Hâl Muhammed Üşi, dedesinin babası Orta Asyalı meşhur sûfî ve şair Hüveydâ Çim-yânî'dir. Selâhaddin Sâkıb otuz altı yaşında dedesinin halifesi İşân Hoca'dan, babası Sirâceddin'den ve yine muhtemelen bu dönemde hac için gittiği Hicaz'da Muhammed Mazhar Dihlevî'den Nakşibendî-Müceddidî icâzeti aldı. Kırk yaşlarına geldiğinde dedesinin 1000 civarındaki müridi kendisine bağlandı. 1892-1902 yıllarında Doğu Türkistan'ın Hoten ve Yârkend şehirlerinde yaşadı, daha sonra memleketine döndü. 1907'de büyük dedesi Hüveydâ'nın Türkçe divanının Taşkent'te basılmasını sağladı. Bu yıllarda muhtemelen bir hac yolculuğu sırasında uğradığı İstanbul'da Süleyman Hilmi Tunahan'ı müridliğe kabul etti. 13 Kasım 1910'da Oş'ta vefat etti ve Sermezar Kabristanı'nda defnedildi. Kâri Ârif Yârkendî'nin *Menba'u'l-esrâr* adlı eserinde onun biri dedesi Mevlânâ Sirâ-

ceddin, diğeri Muhammed Mazhar Dihlevî vasıtasıyla İmâm-ı Rabbânî'ye ulaşan iki Nakşibendî-Müceddidî silsilesi kaydedilmektedir. Selâhaddin'in Şeyh Kamerüddin, Mamatcân Maksûm (Muhammed Cân Ma'sûm) ve Raziddin Maksûm Salâhiddinov (Radyüüddin Ma'sûm) adındaki üç oğlundan Şeyh Kamerüddin (ö. 1938) Doğu Türkistan'da babasının halifesi sıfatıyla irşad faaliyetini devam ettirmiştir. Selâhaddin'in başka çocuklarının da olduğu bilinmektedir.

Eserleri. 1. Divan. Divanın yazma bir nüshasının Oş'taki akrabalarından Tâhire Hanım'ın elinde olduğu belirtilir. **2. Ma'mûlât-ı Sâkıbî.** Müellif, müridlerin yapacağı işleri bir eserde toplamanın faydalı olacağını düşündüğü için bu eseri derlediğini ifade eder. Eserde Hüveydâ'nın nesli, sûfilerin vazifeleri, nâfile ibadetlerin fazileti, ilim ve terbiyenin önemi, duaların özellikleri ve kabul şartları, müridlerin âdâbi gibi konular yer almakta, son bölümde de Selâhaddin Sâkıb'ın vasiyeti bulunmaktadır. Konular ele alınışı esnasında Kur'an ve hadislerin yanı sıra Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sa'dî-yi Şîrâzî, Hâfız-ı Şîrâzî, Molla Câmî ve Hüveydâ'nın eserlerinden alıntılar yapılmıştır. Eser, taşbaskı olarak yayımlanmıştır (Taşkent 1916). **3. Makûlât-ı Sâkıbî.** Bir mukaddime ve "makûle" adını taşıyan on iki bölümden oluşan eserde bazı dinî-fikhî meseleler ve Nakşibendiy-

Selâhaddin
Sâkıb

ye-Müceddidiyye tarikatı hakkında bilgi verilmektedir. Mukaddimesindeki fihristten (vr. 6^b-8^b) elli altı bölümden meydana geldiği anlaşılan kitabın Taşkent'teki eksik yazma nüshası (Özbekistan Fenler Akademisi Bîrûnî Şarkiyat Enstitüsü Ktp., nr. 5347) on ikinci bölümde sona ermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Selâhaddin Sâkıb b. Sirâceddin Üşi, *Ma'mûlât-ı Sâkıbî*, Necdet Tosun özel kitaplığı, vr. 1^b-54^a; Kâri Ârif Yârkendî, *Menba'u'l-esrâr*, Necdet Tosun özel kitaplığı, vr. 18^a-19^a; Tohtasin Calâlov, *Gozallik Âlamida*, Taşkent 1979, s. 149, 168, 174-176, 184-185; Polâtçân Dâmulla Kayyumov, *Tazkira-i Kayyumiyy*, Taşkent 1998, III, 497-498; Th. Zarcone, "The Sufi Networks in Southern Xinjiang During the Republican Régime (1911-1949): An Overview", *Islam in Politics in Russia and Central Asia (Early Eighteenth to Late Twentieth Centuries)* (ed. S. Dudoignon – H. Komatsu), London 2001, s. 119-132; a.m.f., "XX. Yüzyıl Doğu Türkistanı'nda Süfî Silsileleri ve Evliyâ Sevğisi" (trc. Ekin Keskin), *Türkler* (nşr. Hasan Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XX, 283; Bahtiyar Babacanov v.dğr., *Katalog Sufiyskikh Proizvedeniy XVIII-XX vv. İz Sobraniy İnstitutu Vostokovedeniya im. Abu Rayhana al-Beruni Akademii Nauk Respubliki Üzbekistan* (ed. J. Paul), Stuttgart 2002, s. 127-129; Muhammed Sıddık Rüşdiy, *Avliyâlar Sultânı: Turânlık Valiyyler* (haz. İkrâmiddin Astânakul-uglı), Taşkent 2004, s. 197-205; Necdet Tosun, *Türkistan Derişlerinden Yâdigâr*, İstanbul 2011, s. 104-110; Ali Ak, "Türkistân Tarihinde Bir Kadın Kahraman: Kurmancan Datka", *Yedikita*, sy. 20, İstanbul 2010, s. 14-23.

NECDET TOSUN

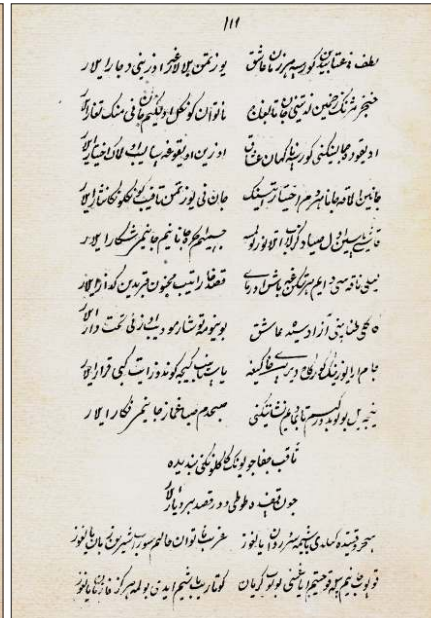
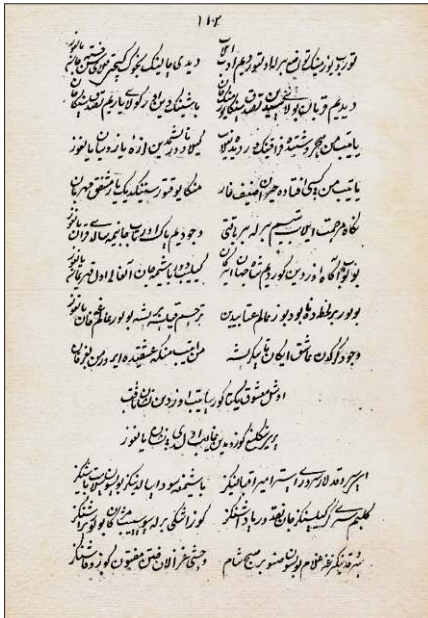
SELLÛM, Dâvûd

(Daoud Selûm)

Dâvûd Sellûm Kâzım el-Uceylî
(1930-2010)

Arap dili ve edebiyatı âlimi.

5 Ağustos 1930 tarihinde Bağdat'ta doğdu. Orta öğrenimden sonra lisenin edebiyat bölümünden mezun oldu. 1949'da Edebiyat Fakültesi'ne girdi. 1953'te burayı bitirince kendi imkânlarıyla gittiği İngiltere'de Londra Üniversitesi'nin Doğu Araştırmaları Merkezi'nde yüksek öğreni-

Selâhaddin Sâkıb *Divan*'ından iki sayfa (Ali Ak özel kitaplığı, s. 111-112)

mine başladı. 1956'da *Teṭavvuru'l-fikreti ve'l-üslûb fi'l-edebi'l-İrâkî fi'l-ḳarneyn 19-20* adıyla yüksek lisansını, 1958'de *el-Muvâzene beyne ârâ'i Tâhâ Hüseyin ve'r-rivâ'iyîne'l-ḡarbiyyîn* adlı çalışması ile de doktora öğrenimini tamamlayıp doktor unvanını aldı. 1958 Irak devriminden önce ülkesine döndü.

1958'de Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak başladığı akademik hayatını 1964'te yarıdımçı doçent, 1967'de doçent ve 1972'den itibaren profesör olarak sürdürdü. 1961-1963 yıllarında Almanya Berlin Humboldt Üniversitesi Asya ve Afrika Dilleri Merkezi'nde, 1971-1974 arasında Nijerya'da İbadan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Arap Dili Bölümü'nde ders verdi. 1975 ve 1985'te Bağdat Üniversitesi'nde Arap dili ve edebiyatı bölüm başkanlığını üstlendi. 1992-1996 yıllarında Tikrît Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde hoca olarak görev yaptı ve buradan emekliye ayrıldı. Emekliliğinden sonra 1996-1997'de Ürdün'de Âl-i Beyt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arap Dili Bölümü'nde, 1997-2000 yıllarında Ürdün-Cereş Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde dersler verdi. 2002 yılında Irak'a döndü ve Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim faaliyetine yeniden başladı. 2008'de *Mecelletü Külliyyeti't-terbiye* Yayın Kurulu başkanlığına getirildi. Bu görevinden ayrıldıktan iki yıl sonra Tikrît'te 28 Ağustos 2010 tarihinde vefat etti.

Dâvûd Sellûm'un ailesi de edebiyatla ilgilenmiştir. Yedi çocuğundan biri olan resim sanatçısı kızı Asil Dâvûd Sellûm, Bağdat'ın Kerrâde semtinde çocuklara yönelik dergi ve kitaplar çıkaran Sekâfeti'l-etfâl adlı yayınevindeki çalışmaları ile tanınmıştır. Dâvûd Sellûm, Irak'ta özellikle Arap dili ve edebiyatı alanındaki çalışmaları ile önemli bir yere sahiptir. Irak dışında çalıştığı her yerde dille ilgili araştırmalar yapmayı âdeta görev bilmıştır. Özellikle edebî eleştiri ve karşılaştırmalı edebiyat alanlarında çok sayıda eser kaleme almış, birçok kongre ve sempozyum tebliği ile makale hazırlamıştır. Ayrıca birçok akademik tez çalışmasını yönetmiştir.

Eserleri. *Edebiyat: Teṭavvuru'l-fikreti ve'l-üslûb fi'l-edebi'l-İrâkî fi'l-ḳarneyn 19-20* (Bağdat 1959), *Ma'a'l-edebi'l-Ḳarbiyyi'l-ḳadîm* (Necf 1960), *el-Edebü'l-mu'âşır fi'l-Ḳirâkî li-seneti 1938-1960* (Bağdat 1962), *Dirâsetü Kitâbi'l-Eḡâni ve menheci mü'ellifih* (Kahire 1977; Beyrut 1985), *Min Âfâki'l-edebi'l-muḳâren* (Beyrut 1998), *el-Mer'e fi ufukı'l-edebi'l-Ḳarbi* (Bağdat 2002), *Dirâsât fi'l-edebi'l-muḳâreni't-taḫbîki* (Kahire 2003), *es-Serikâti'l-fenniyye li'l-âşâri'l-edebiyeye* (Bağdat 2005), *Eşerü'l-mer'e fi'l-edebi'l-Ḳarbi* (Amman 2006), *Eşerü'l-edebi'l-Ḳarbi fi'l-edebi'l-Fârisî* (Bağdat 2007), *Eşerü'l-fikri'l-Ḳarbi ve'l-İslâmî fi'l-âdâbi'l-Evrâbiyye* (Bağdat 2008). **Edebî Tenkit:** *en-Naḳdü'l-edebî* (I-II, Bağdat 1967-1968), *en-Naḳdü'l-Ḳarbiyyü'l-ḳadîm beyne'l-istikrâ' ve't-te'lif* (Beyrut 1970), *Nuşûşu'n-naẓariyyeti'n-naḳdiyye fi'l-ḳarneyni's-sâliḡ ve'r-râbi' li'l-hicre* (Necf 1971), *Maḳâlât 'ani'l-Cevâhiri ve âḡarîn* (Necf 1971), *en-Naḳdü'l-muḳâren ve'd-dirâsâtü'n-naḳdiyye* (Musul 1976), *Maḳâlât fi'n-naḳdi'l-edebî* (Kahire 1978), *Maḳâlât fi târihi'n-naḳdi'l-Ḳarbi* (Beyrut 1981), *Şaḡsiyyâtü Kitâbi'l-Eḡâni* (Bağdat 1982, Nûrî Hammûdî el-Kaysî ile birlikte), *en-Naḳdü'l-menheci 'inde'l-Câhiẓ* (Beyrut 1986), *Sûsyülociyye'n-naḳdi'l-Ḳarbiyyi'l-ḳadîm* (Kahire 2003). **Şiir:** *Şi'ru Nuşayb b. Rebâḡ Ebî Mihcen Mevlâ 'Abdil'aziz b. Mervân* (Bağdat 1967), *Şi'ru Yezid b. Müferriḡ el-Himyerî* (Bağdat 1968), *Şi'rü'l-Kümeyt b. Zeyd el-Esedî* (Bağdat 1969-1970; Beyrut 1986, Nûrî Hammûdî el-Kaysî ile birlikte), *Dîvânü Cevâhiri's-sülûk fi medâ'ihi'l-mülûk li's-şâ'ir Hilâl b. Sa'id b. 'Urâbe el-Umânî* (Beyrut 1979), *Eşerü'l-fikri'l-ḡarbi fi's-şâ'ir Cemil Şidki ez-Zehâvi* (Küveyt 1984), *eş-Şâ'irü'l-İslâmî taḫte nizâmi sultati'l-hilâfeti'l-İslâmiyye* (Beyrut 1985), *Ebü Riyâş el-Kaysî, Şerḡu Hâşimiyyâti'l-Kümeyt b. Zeyd el-Esedî* (Beyrut 1984, 1986; Bağdat 1987, nşr. Nûrî Hammûdî el-Kaysî ile birlikte), *el-Ḥaracât fi'l-müveşşahâti'l-Endelüsiyye-ti'l-muḫteliḡa bi'l-lafazâti'l-Esbâniyye* (Beyrut 1987, Luis Kastallion ile birlikte), *Divânü'l-ḡubbi'l-Ḳarbi: Dirâse taḫvîmiyye li-şi'ri'l-ḡazel* (Beyrut 1989),

Dâvûd
Sellûm

Hâşimiyyâtü'l-Kümeyt (Beyrut 1997). **Hikâye ve Roman:** *Anistas el-Kermeî, Hikâyât Bağdâdiyye* (nşr. Dâvûd Sellûm, Bağdat 1962), *Ḳıssaş Bağdâdiyye* (Bağdat 1963), *Mary Johuston, Ḳalbî ve seyfi* (tercüme roman, Bağdat 1966), *Kitâbü ḳıssaşi'l-ḡayevân fi'l-edebi'l-Ḳarbi* (Bağdat 1979), *Hikâyâtü Şehrâzâd* (Beyrut 1980, Munâ Muhammed ile birlikte), *Hikâyât min Kelîle ve Dimne* (Beyrut 1980, Munâ Muhammed ile birlikte), *el-Hikâyâtü's-Şa'biyye el-İrâkiyye* (Küveyt 1983, 1988), *eş-Şaḡsiyyetü'l-Ḳarbiyye fi rivâyâti Emrika'l-Lâtiniyye* (Beyrut 1995), *Hikâyetü Bayrâm ve Tesbiyeti'l-Bâbiliyye ve eşeruhâ fi'l-edebeyni'l-Ḳarbi ve'l-İngilîzi* (İrbid/Ürdün 2000, Hasan Rebâbia ile birlikte), *Ḳıssaḡatü'l-İḡâri'l-Ḳarbiyye ve eşeruhâ fi'l-âdâbi'l-Ḳarbiyye* (İrbid/Ürdün 2000, Hasan Rebâbia ile birlikte). **Sözlük:** *Mu'cemu lehecâti'l-ḳabâ'il ve'l-emşâr* (I-II, Bağdat 1978, Cemil Sa'id ile birlikte), *el-Mu'cemü'l-kâmil fi'l-lehecâti'l-fuşḡâ* (Beyrut 1988), *Tertîbü Tuḫfeti'l-erib bimâ fi'l-Ḳur'ân mine'l-ḡarib li-Eşîri'd-dîn Ebî Ḥayyân el-Endelüsî* (Beyrut 1989, Nûrî Hammûdî el-Kaysî ile birlikte); *Mu'cemâtü'l-luḡati'l-Ḳarbiyyeti'l-müste'are fi'l-luḡâti'l-ecnebiyye* (I-II, Beyrut 2000, Dâvûd Süleyman el-Anbekî, İn'âm Dâvûd Sellûm ile birlikte), *Kitâbü'l-Ayn: Mu'cemu luḡavî türâsî* (Beyrut 2004, alfabetik dizin ve kontrol, Dâvûd Süleyman el-Anbekî, İn'âm Dâvûd Sellûm ile birlikte). **Diğer Eserleri:** *Müctemâc taḫte's-savt* (sosyal içerikli makaleler, Bağdat 1959), *Dirâsetü'l-lehce-ti'l-Ḳarbiyyeti'l-ḳadîme* (Lahor 1976), *Nuşûşu'n-naẓariyyeti'l-belâḡiyye* (Bağdat 1977, Ömer Hâmid ile birlikte), *ed-Duktür Muḡammed Mendür ve'l-vesâḡatü'l-fikriyye beyne's-şarḡi ve'l-ḡarb* (Küveyt 1983), *Muḡaveletü ḳatli Aḡîḳâr el-Âşûri ve eşeruhâ fi'l-edebi'l-mesraḡi el-Yünânî ve'l-Ḳarbi* (İrbid/Ürdün 2000).

BİBLİYOGRAFYA :
Abdülazîz Süleyman Nevvâr, *Târîḡu'l-edebi'l-Ḳarbi evvelen el-İrâk*, Bağdat 1983, tür.yer.; Sabâh Nûrî el-Merzûk, *Mu'cemü'l-mu'ellifîn ve'l-küttâbi'l-İrâkiyyîn: 1970-2000*, Bağdat 2002, III, 12-16; B. K. Dougherty – E. A. Ghareeb, *Historical Dictionary of Irak*, Lanham 2013; M. Fârûk el-İmâm, “el-Edîb ve'l-müfekkiri'l-İrâkî el-üstâz ed-dukür Dâvûd Sellûm”, <http://www.odabasham.net/show.php?sid=38386> (17.02.2015); “Aşîl Dâvûd Sellûm, ḡâverahâ Muḡammed Ḥabîb Mehdi: er-Resm ve'r-ressâmûn”, <http://www.alhayatliatfal.net/full.php?ID=2960> (17.02.2015).

